

УДК 336:339.9-044.247

Світлана Онищенко

**ФІНАНСОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК СКЛАДНИЙ ІНТЕГРОВАННИЙ
ОБ'ЄКТИВНИЙ ПРОЦЕС**

Светлана Онищенко

**ФИНАНСОВАЯ ГЛОБАЛИЗАЦИЯ КАК СЛОЖНЫЙ ИНТЕГРИРОВАННЫЙ
ОБЪЕКТИВНЫЙ ПРОЦЕСС**

Svitlana Onyshchenko

**FINANCIAL GLOBALIZATION AS A COMPLEX INTEGRATED THE OBJECTIVE
PROCESS**

Узагальнено теоретичні засади та розкрито полізмистовність понятійно-категоріального апарату глобалізації, наведено різноманіття визначень поняття «глобалізація», що зумовлено використанням процесного підходу.

У процесі систематизації та узагальнення наукових підходів запропоновано авторське визначення фінансової глобалізації як складного інтегрованого та об'єктивного процесу розвитку національних економік, що характеризується посиленням фінансових відносин, лібералізацією цін, міжнародних інвестиційних і фінансових потоків, які можуть спричинити як позитивний, так і негативний вплив на економіки окремих країн.

Складність процесу фінансової глобалізації зумовлена не лише наявністю значної кількості субпроцесів, їхньою масштабністю та глибиною наслідків, а й спільними наслідками цих субпроцесів, щодо яких спостерігається синергетичний ефект.

Доведено, що прояв фінансової глобалізації зумовлений зростанням фінансових ринків та випереджальним розвитком міжнародної фінансової сфери порівняно з реальним сектором світової економіки.

Запропоновано дескриптивну модель фінансової глобалізації з позицій процесного підходу з урахуванням суб'єктів та об'єктів фінансової глобалізації. Саме суб'єкти фінансової глобалізації у вигляді міжнародних інституцій об'єктивують процеси, що відбуваються у світовій фінансовій системі і на світовому фінансовому ринку, спрямовують їх за визначеними векторами й орієнтирами в інтересах головних учасників світового фінансового ринку.

Ключові слова: глобалізація, фінансова глобалізація, бюджетна безпека, державний бюджет, загрози.

Рис.: 3. Бібл.: 26.

Обобщены теоретические основы и раскрыто полисодержательность понятийно-категориального аппарата глобализации, приведено многообразие определений понятия «глобализация», что обусловлено использованием процессного подхода.

В процессе систематизации и обобщения научных подходов предложено авторское определение финансовой глобализации как сложного интегрированного и объективного процесса развития национальных экономик, который характеризуется усилением финансовых отношений, либерализацией цен, международных инвестиционных и финансовых потоков, которые могут вызывать как положительное, так и негативное влияние на экономику отдельных стран.

Сложность процесса финансовой глобализации обусловлена не только наличием значительного количества субпроцессов, их масштабностью и глубиной последствий, но и общими последствиями этих субпроцессов, по которым наблюдается синергетический эффект.

Доказано, что проявление финансовой глобализации обусловлено ростом финансовых рынков и опережающим развитием международной финансовой сферы по сравнению с реальным сектором мировой экономики.

Предложена дескриптивная модель финансовой глобализации с позиций процессного подхода с учетом субъектов и объектов финансовой глобализации. Именно субъекты финансовой глобализации в виде международных институтов объективируют процессы, происходящие в мировой финансовой системе и на мировом финансовом рынке, направляют их по определенным векторам и ориентирам в интересах главных участников мирового финансового рынка.

Ключевые слова: глобализация, финансовая глобализация, бюджетная безопасность, государственный бюджет, угрозы.

Рис.: 3. Библ.: 26.

The theoretical basis is summarized and poly-richness of conceptual and categorical apparatus the globalization are disclosed, the variety of definitions of the term "globalization" are given, which is due to the use of the process approach.

In the process of ordering and generalization of scientific approaches, suggested the author's definition of financial globalization as a complex integrated and objective process of development of national economies, which is characterized by intensification of financial relations, the liberalization of prices, as well as international investment and financial flows, which can cause both positive and negative impact on the economy of individual countries.

The complexity of the financial globalization process is caused not only by the presence of a significant number of subprocesses, their scale, and depth of consequences but also common consequences of these subprocesses for which a synergistic effect is observed.

Author proved that manifestation of financial globalization caused by the growth of financial markets and the priority development of the international financial sector in comparison with the real sector of the world economy.

The descriptive model of financial globalization from the position the process approach is proposed, taking into account the subjects and objects of financial globalization.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Exactly financial globalization subjects in the form of international institutions objectified processes occurring in the global financial system and the global financial market, direct them to certain vectors and targets in the interest of the main participants of the world market.

Key words: globalization, financial globalization, the budget security, the state budget, threat.

Fig.: 3. Bibl.: 26.

JEL Classification: F01, F36, F65, G32, D81

Вступ та постановка проблеми. В умовах фінансової нестійкості економічних процесів в Україні глобалізація світової економіки позначилася як сукупність взаємопов'язаних проблем у галузі управління національної економікою. Функціонування бюджетної системи України за умов сучасних глобалізаційних процесів зумовлює необхідність нової державної фінансової та бюджетної політики, орієнтованої на забезпечення національних економічних інтересів. Динаміка суспільних процесів як у глобальному, так і в національному вимірах посилює необхідність значення до обґрунтування змісту поняття фінансової глобалізації.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Теоретичні основи глобалізації як процесу, висвітлені у працях таких відомих зарубіжних учених: М. Вотерс [25], Т. Левітт [21], М. Маклуен [11], Дж. Гелбрейт [5], Р. Робертсоном [22], Д. Хелд [4] та інші. Наукові дослідження фінансової глобалізації обґрунтовані у працях вітчизняних науковців: Б. Ажнюк [1], О. Булатова [2], О. Білоус, Д. Лук'яненко, І. Лютий, В. Міщенко, В. Захожай, П. Куцик [8], О. Пономаренко [14], Л. Примостка [15], Є. Савельєв, З. О. Луцишин, Л. А. Яремко

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні першість уведення до наукового обороту поняття «фінансова глобалізація» остаточно не ідентифіковано, а процеси її спричиняють суттєвий вплив на розвиток фінансової системи України. Це приводить до необхідності пошуку нових теоретико-понятійних підходів до характеристики фінансової глобалізації як складного інтегрованого і об'єктивного процесу.

Метою статті є дослідження понятійно-категоріального апарату глобалізації та існуючих наукових концепцій вітчизняних і зарубіжних дослідників щодо сутнісної характеристики фінансової глобалізації як складного інтегрованого й об'єктивного процесу.

Виклад основного матеріалу. У загальному сенсі поняття «глобалізація» (від лат. «globus» – земна куля та англ. global – світовий, планетарний) тлумачиться з позицій процесного підходу як всеохоплюючий процес всесвітньої економічної, політичної й культурної інтеграції та уніфікації. Поняття «глобалізація» сьогодні набуло такого поширення, а її вплив є настільки величезним, що М. Вотерс ще у 1995 р. надав йому статус категорії, змістом якої є «соціальний процес, в якому стираються географічні межі соціальних і культурних систем, а населення усе більш усвідомлює зникнення цих меж» [26, с. 2].

Вважається, що поняття «глобалізація» з'явилося у широкому науковому обігу у другій половині ХХ століття, після Другої світової війни. Проте, як стверджує Б. Ажнюк, вперше цей термін застосовано у науковій праці «На шляху до нової освіти» (1930) для позначення цілісного уявлення накопиченого досвіду в освітній сфері [1].

Відомо використання поняття «глобалізація» у 1962 р. (канадський філософ і культуролог М. Маклуен, «Галактика Гутенберга») в описі долання засобами масової інформації просторових та часових бар'єрів, що дозволяє людям спілкуватися в небачених досі масштабах [14].

На думку одних дослідників, поняття «глобалізація» уведено Т. Левіттом (1983) у статті «Глобалізація ринків» [21]. Інші вважають, що концептуального значення поняття «глобалізація» надали американський соціолог Дж. Маклін (1981) (цит. за [5]) та британський учений Р. Робертсон (1983) [23], який чи не перший надав визначення змісту поняття «globalization» – процес динамічного впливу різних чинників міжнародного значення (наприклад, тісних економічних і політичних зв'язків, культурного та інфор-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

маційного обміну) на соціальну дійсність в окремих країнах [22]. Визначення поняття «глобалізація», що надане Р. Робертсоном, є універсальним, оскільки охоплює різні сфери: економічну, політичну, інформаційну та соціальну [14].

До 70–80-х років ХХ століття поняття «глобалізація» використовувалося час від часу в описі зростаючої взаємозалежності економік країн світу в контексті інтернаціоналізації, що набувала поширення.

Незважаючи на широке використання поняття «глобалізація», визнання її вирішального впливу на переважну більшість процесів в економіці, політиці та суспільстві, остаточно зміст цього поняття не розкритий, тобто поняття «глобалізація» не має сьогодні чіткого визначення. О. Кукарцев зауважив на наявний парадокс: хоча нікому не зрозуміло, чим є глобалізація, ніхто не сумнівається в її реальності. По суті, кожний автор вкладає у це поняття власний сенс, зміст якого коливається залежно від ідеологічних вподобань та дисциплінарної належності автора [7]. Тому, за Р. Робертсоном, спроба писати про глобалізацію має супроводжуватися аналізом подібності та відмінності між дискурсами про глобалізацію [16], тобто дослідження глобалізації має виконуватися у певному епістемологічному контексті.

Незважаючи на відсутність загальноприйнятого тлумачення поняття «глобалізація», у наявних контекстах його розгляду достатньо чітко простежується використання процесного підходу, наприклад:

– глобалізація – це динамічний процес, процес інтенсифікації етапу інтернаціоналізації, який демонструє зростаючу взаємозалежність країн завдяки збільшенню масштабу міжнародної торгівлі і розширенню її сфери, що охоплює не лише обмін товарами, але і послугами, капіталом, технологіями і фінансовими активами [17, с. 2];

– глобалізація – це розростання, поглиблення та прискорення глобальних взаємозв'язків, що регулюються соціально-економічними відносинами країн [4, с. 34];

– глобалізація – це перетворення певного явища на світове, планетарне, на таке, що стосується усієї землі [9, с. 38].

Отже, більшість дослідників сходяться на думці, що глобалізація є постійно триваючим процесом, що є розгалуженим, динамічним та надзвичайно впливовим, який, одного разу розпочавшись, не має завершення.

Глобалізація є багатоаспектним поняттям, яке пояснює збільшення обсягів міжнародної діяльності, створення нових форм не лише економічних, а й міжнародних політичних та соціокультурних відносин, тобто виявляється не лише в економіці, а й політиці і культурі. Її пояснення міститься у кількох найпоширеніших концепціях, які знайшли опис у багатьох наукових працях (наприклад, [2; 11]).

Т. Левітт розглянув глобалізацію, перш за все, у контексті ринкового механізму, головним елементом якого є глобальні корпорації, які діють за глобально зорієнтованими стратегіями, панують на глобальних ринках нової форми підприємств – глобальних корпорацій (фірм), які виробляють стандартизовану продукцію у величезному масштабі. Глобальні корпорації сприяють формуванню глобальних ринків, які прийшли на заміну багатьох спеціалізованих або національних ринків. Саме глобальні корпорації створюють механізм формування глобальних ринків, безпосередньо ним користуються, визначають напрями розвитку міжнародних економічних відносин загалом і визначальною мірою уніфікують потреби та уподобання споживачів [21].

Фінансова глобалізація є невід'ємною складовою процесу глобалізації, її підпроцесом. Причому, будучи підпроцесом за формою, за реальним впливом фінансова глобалізація з часом розпочала визначати не лише глобалізацію на товарних ринках, у суспільних відносинах тощо, а й глобалізацію в цілому. Останнім часом спостерігається відчутна тенденція перевищення темпів фінансової глобалізації над темпами економіч-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

ної, соціальної, культурної глобалізації. Можна припустити, що відставання темпів економічної, соціальної глобалізації деякою мірою зумовлено спротивом їй національних економік, міжнародних громадських організацій, національних товарних ринків, тоді як такого спротиву фінансова глобалізація не відчуває.

Фінансова глобалізація виявляється у такому:

- вільне перетікання міжнародних фінансів між країнами і регіонами світової економіки (саме свобода перетікання є запорукою його ефективності);
- формування та функціонування глобального (світового) фінансового ринку;
- формування системи наднаціонального регулювання міжнародних фінансів;
- реалізація глобальної фінансової стратегії глобальних компаній, транснаціональних корпорацій і банків світового масштабу [20];
- узгодження правил регулювання і зниження бар'єрів, що повинно забезпечити вільне переміщення капіталів і дозволити усім фірмам конкурувати на усіх ринках [6].

Як і глобалізація взагалі, фінансова глобалізація розглядається в межах процесного підходу, тобто як динамічний складний процес, що має розгалужену мережу підпроцесів. Причому складність процесу фінансової глобалізації зумовлена не лише наявністю значної кількості субпроцесів, їхньою масштабністю та глибиною наслідків, а й спільними наслідками цих субпроцесів, щодо яких спостерігається синергетичний ефект.

Наявність впливу фінансової глобалізації на фінансову та бюджетну системи країни, її бюджетну безпеку очевидна. Але дослідження її впливу на бюджетну безпеку держави неможливі без розуміння сутності, особливостей, об'єктів та суб'єктів, результату (або результатів), характеристик та властивостей фінансової глобалізації. Для такого опису потрібна дескриптивна модель, основою якої є комплементарний (тут у вихідному контексті – у взаємній відповідності складових опису або їхніх фрагментів, що забезпечує утворення зв'язків між ними) опис фінансової глобалізації, який демонструє її полісистемність. Полісистемний підхід значною мірою полегшує вивчення різноманітних процесів, які через їхню складність можна дослідити лише за допомогою розчленування їх на менш складні елементи і докладного вивчення таких елементів. Саме полісистемний підхід покладено в основу розробленої дескриптивної моделі фінансової глобалізації.

Дескриптивну модель фінансової глобалізації наведено на рис. 1. Кожен з елементів дескриптивної моделі на рис. 1 у контексті дослідження, що проводиться, потребує різної уваги. Тому особливу увагу приділено тим елементам дескриптивної моделі фінансової глобалізації, які визнано важливими у дослідженні як вирішальної умови безпечного розвитку країни.

Рис. 1. Фінансова глобалізація: опис з позиції процесного підходу

Для дескриптивної моделі фінансової глобалізації з позицій процесного підходу необхідна відповідна методична база. До такої бази включено методи змістового, організаційного та технологічного підходів (зміст підходів розкрито у [19, с. 28]).

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Як і в будь-якого процесу, у фінансовій глобалізації є результат, об'єкти і суб'єкти. Саме наявність цих складових фінансової глобалізації зумовлюють її полісистемність як процесу.

Об'єктами фінансової глобалізації є:

- міжнародний (світовий) фінансовий ринок в цілому;
- ринок електронних фінансових послуг;
- суб'єкти міжнародного (світового) фінансового ринку (глобальні компанії, транснаціональні корпорації, банки світового масштабу, центральні (національні) банки країн, міжнародні фінансові організації);
- фінансові інструменти, що виникли (і виникають) в обігу об'єктів купівлі-продажу на світових фінансових ринках;
- всесвітні інформаційні системи;
- всесвітні платіжні системи [3].

Розмаїття об'єктів фінансової глобалізації зумовило появу та активну дію різноманітних суб'єктів фінансової глобалізації – міжнародних інституцій (міжнародні регіональні валютно-кредитні і фінансові організації), що створені на основі міждержавних відносин, призначені для забезпечення функціонування світової фінансової системи, мають регулювати міжнародні економічні (у тому числі валютно-кредитні та фінансові) відносини об'єктів фінансової глобалізації та процеси, що перебігають на глобальному (світовому) фінансовому ринку за участю цих об'єктів. Саме суб'єкти фінансової глобалізації у вигляді міжнародних інституцій об'єктивують процеси, що відбуваються у світовій фінансовій системі і на світовому фінансовому ринку, спрямовують їх за визначеними векторами й орієнтирами в інтересах головних учасників світового фінансового ринку.

Діяльність суб'єктів фінансової глобалізації та дія створених ними механізмів регулювання фінансових потоків на глобальному фінансовому ринку можуть як створювати загрози безпеці України, так і усувати їх або пом'якшувати наслідки їхньої реалізації. Тобто фінансову глобалізацію у широкому сенсі можна розглядати і як загрозу безпеці України, так і як комплексний спосіб захисту від інших загроз безпеці України.

Саме тому в дескриптивній моделі фінансової глобалізації основну увагу приділено суб'єктам фінансової глобалізації, сутності їхньої діяльності та її впливу на процеси, що відбуваються у світовій фінансовій системі. Така концентрація уваги актуальна тому, що діяльність суб'єктів фінансової глобалізації безпосередньо стосується України, спричиняє величезний вплив на стан фінансової системи держави та її фінансову безпеку.

Логічним результатом фінансової глобалізації, яка у наш час перетворилася на головну рушійну силу розвитку світової економіки, є світова фінансова система (Global financial system, GFS), зміст якої найбільш повно та системно розкривається через систему міжнародних фінансових інституцій, що діють у глобальному масштабі (або міжнародну фінансову інфраструктуру).

Міжнародна фінансова інфраструктура у вигляді, наближеному до сучасного стану, почала формуватися лише в середині XX століття, після Другої світової війни (зокрема, йдеться про Міжнародний валютний фонд – МВФ, Міжнародний банк реконструкції і розвитку – МБРР) [18].

Конкретизацію частини дескриптивної моделі фінансової глобалізації щодо такого елемента, як суб'єкти фінансової глобалізації надано на рис. 2. У цій частині дескриптивної моделі не лише надано стисло характеристику найвідоміших суб'єктів фінансової глобалізації, а й враховано участь України у фінансовій глобалізації та зміни, що відбуваються в діяльності міжнародних фінансових інституцій.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

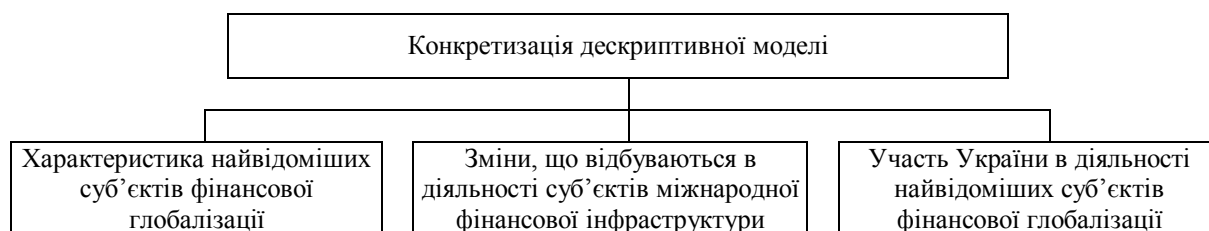

Рис. 2. Конкретизація частини дескриптивної моделі фінансової глобалізації щодо її суб'єктів

Міжнародні фінансові інституції, що у сукупності утворюють міжнародну фінансову інфраструктуру, численні та різноманітні. При загальній схожості змісту діяльності міжнародні фінансові інституції різняться за умовами членства в них, компетенцією, учасниками та повноваженнями. Найвідоміші суб'єкти фінансової глобалізації наведено на рис. 3.

Рис. 3. Головні суб'єкти фінансової глобалізації

Міжнародний валютний фонд (МВФ) є міжнародною валютно-кредитною організацією зі штаб-квартирою у Вашингтоні, США, і статусом спеціалізованої установи ООН. МВФ надає коротко- та середньострокові кредити в іноземній валюті для вирівнювання платіжних балансів, сприяє валютній співпраці через встановлення норм регулювання валютних курсів і контролю за їх дотриманням, а також багатосторонньої системи платежів і усунення валютних обмежень.

Сучасна система міжнародних організацій нараховує понад 4 тисячі інститутів, з яких понад 100 – міжнародні організації, тією чи іншою мірою залучені до обговорення та регулювання глобальних економічних проблем. Вони відрізняються за своїм складом, розміром, функціями та ступенем впливу на міжнародну економіку та економіку окремих країн світу [10].

Глобалізованість фінансових ринків та фінансових систем окремих країн світового господарства в цілому спирається на два підходи: по-перше, фінансова глобалізація є складовою загального глобалізаційного процесу і для її вимірювання використовується індекс глобалізації; по-друге, використовуються специфічні показники глобалізованості фінансової сфери.

Враховуючи, що процес фінансової глобалізації спричиняє подвійний вплив на розвиток світової фінансової системи, більшість країн не сприйняли до уваги потенційні ризики та загрози фінансовій системі України, які стрімко переросли в реальні. Таким чином, до ключових чинників, що належать до світової фінансової кризи, можна віднести недостатньо скоординовану макроекономічну політику і непослідовність проведення структурних реформ.

У довгостроковому періоді рівень національного доходу буде залежати від структурних перетворень, залучення у виробництво нових ресурсів і підвищення ефективності їх використання, розвитку техніки і технології, підвищення рівня кваліфікації робочої сили, зростання конкурентоспроможності продукції вітчизняної промисловості на світових ри-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

нках. Але в умовах зростання інфляції та бюджетного дефіциту, гострої кризи державних фінансів, грошової і банківської системи, відтоку капіталу, значної боргової залежності та загострення соціальної напруги населення насамперед економічна ситуація у країні потребує застосування дієвих механізмів мінімізації впливу фінансової глобалізації на розвиток фінансової системи України.

Основними викликами фінансовій системі України є збереження експортно-сировинної моделі розвитку національної економіки, зниження конкурентоспроможності та висока залежність її найважливіших сфер від зовнішньоекономічної кон'юнктури, втрата контролю над національними ресурсами, погіршення стану сировинної бази промисловості та енергетики, нерівномірний розвиток регіонів і прогресуюча недостатність та значна міграція трудових ресурсів, низька стійкість і незахищеність національної фінансової системи, збереження умов для корупції та криміналізації господарсько-фінансових відносин.

Висновки і пропозиції. Фінансова глобалізація, як полісистемний інтегрований об'єктивний процес, є результатом поглиблених фінансових зв'язків країн, лібералізації цін та інвестиційних потоків, створення глобальних транснаціональних фінансових груп і справляє подвійний вплив на розвиток світової фінансової системи.

Сучасний стан економіки не відповідає вимогам фінансової стійкості та безпечного розвитку і знаходиться в зоні значної небезпеки. Ефективна система забезпечення національних економічних інтересів держави особливо в умовах глобалізаційних процесів має характеризуватися певними якісними критеріями і параметрами, що забезпечують прийнятні для більшості населення умови життя та розвитку особистості, стійкість соціально-економічної ситуації, військово-політичну стабільність суспільства, цілісність держави, можливість протистояти впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

Але одночасно фінансова глобалізація примушує фінансову систему України до функціонування за встановленими стандартами, регуляторами, механізмами, нормами та правилами, у розробленні яких Україна участі не брала. І далеко не завжди дотримання цих стандартів, регуляторів, механізмів, норм та правил відповідає національним інтересам України.

Список використаних джерел

1. *Ажнюк Б.* Лінгвістичні аспекти глобалізації в Україні / Б. Ажнюк // Мовні конфлікти і гармонізація суспільства : матеріали наук. конф. 28-25 травня 2001 року. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2002. – С. 144–150.
2. *Булатова О. В.* Розвиток глобальної економічної інтеграції: теоретичний аспект / О. В. Булатова // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечение иностранных инвестиций: региональный аспект : сборник научных трудов. – Донецк : ДонНУ, 2012. – С. 49–54.
3. *Возникновение* финансовой глобализации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://life-prog.ru/1_63276_vozniknovenie-finansovoy-globalizatsii.html.
4. *Глобальные трансформации: политика, экономика и культура* / Д. Хелд, Д. Гольдблатт и др. ; пер. с англ. В. В. Сапова и др. – М. : Праксис, 2004. – 576 с.
5. *Гэлбрейт Дж. К.* Кризис глобализации / Дж. К. Гэлбрейт // Проблемы теории и практики управления. – 1999. – № 6. – С. 32–36.
6. *Концепции* глобализации в современной историографии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.socio-24.ru/s24s-745-1.html>.
7. *Кукарцев О.* Дослідження і теоретизування глобалізації: до історії питання / О. Кукарцев // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку : міжвідомч. наук.-техн. зб. – Львів : НУ «Львівська політехніка», 2014. – Вип. 26. – С. 27–31.
8. *Куцик П. О.* Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку : [монографія] / П. О. Куцик, О. І. Ковтун, Г. І. Башнянин. – Львів : ЛКА, 2015. – 594 с.
9. *Макуев Р. Х.* Современная глобализация: вызовы и трансформации : [монография] / Р. Х. Макуев. – Орел : изд-во Орелского ун-та, 2006. – 238 с.
10. *Міжнародні фінансові організації* [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://www.ufin.com.ua/inf_dov-mfo.htm.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

11. Мурадов Н. И. «Всемирная бизнес-паутина» – бизнес-стратегия в эпоху глобализации [Электронный ресурс] / Н. И. Мурадов. – Йошкар-Ола : ГОУ ВПО «Марийский государственный университет», 2007. – 78 с. – Режим доступа : <http://www.mirkin.ru/docs/biznes.pdf>.
12. Офіційний сайт ЄБРР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ebrd.com/ru/home.html>.
13. Офіційний сайт МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.imf.org.
14. Пономаренко О. І. Еволюція поглядів наукової спільноти на поняття «глобалізація» / О. І. Пономаренко // Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. – 2016. – Вип. 44. – С. 103–107.
15. Примостка Л. О. Фінансова глобалізація: сутність, форми прояву, наслідки / Л. О. Примостка, О. О. Чуб // Фінанси, облік і аудит. – 2011. – № 18. – С. 172–182.
16. Робертсон Р. Дискурсы о глобализации: предварительные размышления / Р. Робертсон, Х. Хондкер // Глобализация: контуры XXI века : реф. сб. Ч. 1. – М. : РАН ИНИОН, 2004. – С. 127–131.
17. Сергеев Д. В. Глобализация и регионализация мировой экономики: Основные тенденции и перспективы : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.14 / Д. В. Сергеев. – М., 2003. – 161 с.
18. Слепов В. А. Глобализация финансовой инфраструктуры / В. А. Слепов, А. В. Егоров // Вестник Российской экономической академии имени Г. В. Плеханова. – 2010. – № 2 (32). – С. 5–14.
19. Управління в митній службі : [підручник] / Ю. Д. Кунєв, І. М. Коросташова, А. В. Мазур, С. П. Шапошник. – К. : ЦУЛ, 2006. – 406 с.
20. Шамшидинова Р. А. Формы проявления финансовой глобализации / Р. А. Шамшидинова // Вестник Саратовского государственного социально-экономического университета. – 2008. – № 4. – С. 90–92.
21. Levitt T. The Globalization of Markets / T. Levitt // Harvard Business Review. – 1983. – № 61 (3). – P. 92–102.
22. Robertson R. Globalization: Social Theory and Global Culture / R. Robertson. – SAGE, 1992. – 211 p.
23. Robertson R. The Relativization of Societies: Modern Religion and Globalization / R. Robertson // Cults, Culture, and the Law: Perspectives on New Religious Movements / Ed. by Thomas Robbins, William C. Shepherd and James McBride. – Chicago: Scholars Press, 1985. – P. 31–42.
24. Varnaliy Z. Factors and ways of cross-border cooperation development of border regions of Ukraine / Z. Varnaliy, T. Vasylytsiv // The USV Annals of Economics and Public Administration. – 2016. – Vol 16, No 3. – P. 66–71.
25. Veseth M. Selling Globalization. The Myth of the Global Economy / M. Veseth. – L. : Lynne Rienner Pub, 1998. – 215 p.
26. Waters M. Globalization (Key Ideas) / M. Waters. – London : N.Y.: Routledge, 1995. – 272 p.

References

1. Azhniuk, B. (2002). *Linhvistychni aspekty hlobalizatsii v Ukraini [Linguistic aspects of globalization in Ukraine]*. Kyiv: VPTs «Kyivskiy universytet» (in Ukrainian).
2. Bulatova, O.V. (2012). *Rozvytok hlobalnoi ekonomichnoi intehratsii: teoretychnyi aspekt [Development of global economic integration: theoretical aspect]*. Donetsk: DonNU (in Ukrainian).
3. *Voznyknovenye fynansovoi hlobalyzatsyy [Appearance financial globalization]*. Retrieved from http://life-prog.ru/1_63276_vozniknovenie-finansovoy-globalizatsii.html.
4. Held, D., Goldblatt, D. (2004). *Globalnye transformatsii politika ekonomika i kultura [Global transformations: politics, economics and culture]*. Moscow: Praxis (in Russian.)
5. Galbraith, J. (1999). Krizis globalizatsii [Crisis of globalization]. *Problemy teorii i praktiki upravleniia – Problems of the theory and practice of management*, no. 6, pp. 32–36 (in Russian).
6. *Kontseptsii globalizatsii v sovremennoi istoriografii [The concept of globalization in Modern historiography]*. Retrieved from <http://www.socio-24.ru/s24s-745-1.html>.
7. Kukartsev, O. (2014). Doslidzhennia i teoretyzuvannia hlobalizatsii: do istorii pytannia [Research and theorizing globalization: the history of the issue]. *Ukrainska natsionalna ideia: realii ta perspektyvy rozvytku – Ukrainian national idea: reality and prospects*. Lviv: NU "Lvivska politekhnika", issue 26, pp. 27–31 (in Ukrainian).

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

8. Kutsyk, P.O., Kovtun, O.I., Bashnianyn, H.I. (2015). *Hlobalna ekonomika: pryntsyipy stanovlennia, funktsionuvannia, rehuliuivannia ta rozvytku [Global economy: principles of formation, operation, management and development]*. Lviv: LKA (in Ukrainian).
9. Makuev, R.Kh. (2006). *Sovremennaia globalizatsiia: vyzovy i transformatsii [Contemporary Globalization: Challenges and Transformation]*. Orel: Publishing House Orelskogo University Press (in Russian).
10. *Mizhnarodni finansovi orhanizatsii [International financial institutions]*. Retrieved from http://www.ufin.com.ua/inf_dov-mfo.htm.
11. Muradov, N.I. (2007). "Vsemirnaia biznes-pautina biznes-strategiia v epokhu globalizatsii" [*World Wide Web business - business strategy in the age of globalization*]. Yoshkar-Ola: SEI HPE "Mari State University". Retrieved from http://www.mirkin.ru/_docs/biznes.pdf (in Russian).
12. Ofitsiinyi sait YeBRR [The EBRD official website] (2016). *Globalization*. Retrieved from <http://www.ebrd.com/ru/home.html>.
13. Ofitsiinyi sait MVF [The official website of the IMF] (2016). *Globalization, Skills & Inequality iMFDirect - The IMF Blog*. Retrieved from: www.imf.org.
14. Ponomarenko, O.I. (2016). *Evoliutsiia pohliadiv naukovoï spilnoty na poniattia «hlobalizatsiia» [Evolution of the scientific community on the concept of "globalization"]*. Zb. nauk. prats KhNPU im. H.S. Skovorody, issue 44, pp. 103–107 (in Ukrainian).
15. Prymostka, L.O., Chub, O.O. (2011). *Finansova hlobalizatsiia: sutnist, formy proiavu, naslidky [Financial globalization: the nature, manifestations, consequences]*. Kyiv: Finansy, oblik i audit, no. 18, pp. 172–182 (in Ukrainian).
16. Robertson, R., Khondker, Kh. (2004). *Diskursy o globalizatsii: predvartelnye razmyshleniia [Discourses on globalization: preliminary reflections]*. Moscow: RAN YNYON (in Russian.)
17. Serheev, D.V. (2003). *Globalizatsiia i regionalizatsiia mirovoi ekonomiki: Osnovnye tendentsii i perspektivy [Globalization and regionalization of the world economy: Key Trends and Prospects]*. *Candidate's thesis*. Moscow (in Russian.)
18. Slepov, V.A. (2010). *Globalizatsiia finansovoi infrastruktury [Globalization of financial infrastructure]*. *Vestnik Rossiiskoi ekonomicheskoi akademii imeni G V Plekhanova – Herald of the Russian Economic Academy named after Plekhanov*, no. 2 (32), pp. 5–14 (in Russian.)
19. Kuniev, Y.D., Korostashova, I.M., Mazur, A.V., Shaposhnyk, S.P. (2006). *Upravlinnia v mytnii sluzhbi [Management in Customs]*. Kyiv: TsUL (in Ukrainian).
20. Shamshidinova, R.A. (2008). *Formy proiavleniia finansovoi globalizatsii [In forms of financial globalization]*. *Vestnik Saratovskogo gosudarstvennogo sotsialno-ekonomicheskogo universiteta – Bulletin of Saratov State Socio-Economic University*, no. 4, pp. 90–92 (in Russian.)
21. Levitt, T. (1983). *The Globalization of Markets*. *Harvard Business Review*, no. 61 (3). p. 92–102.
22. Robertson, R. (1992). *Globalization: Social Theory and Global Culture*. SAGE.
23. Robertson, R. (1985). *The Relativization of Societies: Modern Religion and Globalization*. Chicago: Scholars Press.
24. Varnaliy, Z. Vasylytsiv, T. (2016). *Factors and ways of cross-border cooperation development of border regions of Ukraine*. *The USV Annals of Economics and Public Administration*, vol. 16, no. 3, pp. 66–71.
25. Veseth, M. (1998). *Selling Globalization. The Myth of the Global Economy*. L.: Lynne Rienner Pub.
26. Waters, M. (1995). *Globalization (Key Ideas)*. London: N.Y.: Routledge.

Онищенко Світлана Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і банківської справи, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка (Першотравневий проспект, 24, м. Полтава, 36011, Україна).

Онищенко Светлана Владимировна – кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов и банковского дела, Полтавский национальный технический университет имени Юрия Кондратюка (Первомайский проспект, 24, г. Полтава, 36011, Украина).

Onyshchenko Svitlana – PhD in Economics, Associate Professor, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University (24 Pershotravnevyy Av., 36011, Poltava, Ukraine).

E-mail: sponomarenko@list.ru